

שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש

עורכים: אלעזר לשם ודורית רואר-סטריאר (תשס"ד)
ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית
בירושלים (370 עמודים)

אמיתי המנחם

ספר זה עוסק בשוני תרבותי ובהשלכותיו על התיאוריה והפרקטיקה של ההתערבות המקצועית במסגרת מקצועות העזרה (helping professions), כעבודה סוציאלית, פסיכולוגיה, חינוך ושאר שירותי האנוש. הוא מציג את התפתחותה של החברה הישראלית ואת התמורות שחלו בה מבחינה תרבותית, ומתמקד בהתערבויות מקצועיות רגישות-תרבות מתוך הכרה מוצקה שאנשי מקצוע העוסקים בטיפול חייבים להתייחס למשמעותה של הזהות התרבותית של הנעזר בהם כדי להבינו ולסייע לו בצורה שמותאמת לצרכיו מבחינה תרבותית.

הספר נפתח בשתי הגדרות של תרבות: האחת רואה תרבות "כמערכת של השערות משותפות אשר מאפשרת לחבריה לבא ולהסביר התנהגויות של פרטים בנסיבות נתונות ולהגיב בהתאם"; והאחרת מגדירה תרבות "כהתנהגות טיפוסית לקבוצה או מעמד".

חקר התרבות הינו רב-תחומי וניזון מדיסציפלינות שונות, כגון אנתרופולוגיה, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, דמוגרפיה, כלכלה, מדע המדינה וחינוך. מנקודת מבט בין-תחומית זו, שונות תרבותית מהווה אתגר לשירותי האנוש בשני היבטים המשיקים זה לזה:

א. הכשרה רגישת-תרבות – תהליך ההכשרה מחייב התייחסות לארבעה ממדים לפחות: המודעות של איש המקצוע לשוני התרבותי ולהשלכותיו על המפגש הבין-סובייקטיבי ועל יחסי הגומלין; בסיס הידע התרבותי על תרבותו של הפונה; בסיס הידע התיאורטי המתייחס לעבודה בין-תרבותית; הכישורים התרבותיים של איש המקצוע המרחיבים את יכולתו להתערב ברגישות תרבותית תוך התייחסות לציפיות הפונה.

ב. התערבות רגישת-תרבות – ההתערבות צריכה להיות מותאמת לרקע התרבותי של מקבל השירות.

הספר מנסה להתמודד בפרקיו השונים עם שני תחומים אלה.

החלק הראשון של הספר מוקדש כולו לסקירה של החברה הישראלית. חלק זה, שנכתב על ידי לשם, אחד מעורכי הספר, בוחן את החברה בישראל כחברה רב-תרבותית למן קום המדינה ועד היום. זהו פרק עשיר, רחב, מקיף ומאיר עיניים, שמהווה כמעט שליש מן הספר כולו.

חלק זה נפתח בתיאור של חזון "כור ההיתוך" ותהליך התפוגגותו, אשר החל למעשה כמעט בתחילת הדרך. לאחר הצגת נתונים דמוגרפיים להמחשת הרב-תרבותיות, החוקר פונה לדיון בשני ממדים של רב-תרבותיות: הראשון – המימד המבני, התיאורי, הלא-אידיאולוגי של התופעה. מימד זה מכיל דפוסים שונים של מפגש בין-תרבותי, כגון היטמעות, הפרדה, פלורליזם מגזרי הנשען על שמירה קפדנית של הקהילה על ייחודיותה ועל אורחות חייה, ופלורליזם מוסדי שמשמעו הקמה ובנייה של גופים קהילתיים אשר מותאמים תרבותית לצרכים הייחודיים. בתיאור מימד זה נפרשות טיפולוגיות נוספות, שתקצר היריעה מלתארן, ומובאים דגמים מבניים מעניינים ומורכבים לניתוח רב-תרבותי הנשענים בעיקר על הבנה סוציולוגית.

המימד השני הוא המימד הערכי, המכוון לכך שרב-תרבותיות הינה השקפת עולם אידיאולוגית על החיים האנושיים, הבנויה על שלוש הנחות יסוד:

א. בני אדם מעוגנים וצומחים בעולם מובנה תרבותית המארגן את חייהם, את זהותם, את יחסיהם החברתיים ואת תפיסת עולמם בהתאם למערכות משמעות אופייניות לו. גם אם יתרחקו מתרבות המקור או יבקרוה, הם יישארו תמיד נטועים ומוטבעים בה, לפחות באופן חלקי.

ב. לכל תרבות יש פרספקטיבה שונה ומוגבלת על החיים ועל מהות החיים הטובים. לכן הגבלת הפרט למסגרת תרבותית אחת מצמצמת את אופקיו ואף עלולה להקטין את יכולתו להגיע למימוש עצמי. לפיכך רצוי לקיים חשיפה ודיאלוג בין-תרבותיים מתמידים, המחזקים ומעצימים התפתחות תרבותית.

ג. כל התרבויות בנויות מרבדים ומקווי מחשבה שונים בתוכם. דיאלוג בין שתי תרבויות אפשרי בתנאי שכל אחת מהן מסוגלת לקיים דיאלוג פנימי בין הרבדים והתפיסות השונות המתקיימות בתוכה.

לְשֵׁם מעיר שיש אי-הסכמה בין החוקרים לגבי מידת ההלימה בין שני הממדים בישראל. למשל, יש הטוענים שישראל אכן הולכת ומצטיירת כמדינה רב-תרבותית בהיבט המבני, אך אין עדיין הסכמה רחבה – ערכית, מוסדית ואידיאולוגית – שהמדינה אכן צריכה להיות כזו; וכאשר המדינה מסייעת לשימור וחיזוק של תרבויות, היא עושה כן, ברוב המקרים, מתוך לחצים, מאבקי שליטה על משאבים ואילוצים פוליטיים. עובדה זו עלולה להוביל ל"מלחמת תרבויות", ולא דווקא ל"רב-תרבותיות".

מאידך גיסא, ישראל, כמדינה דמוקרטית ליברלית, דוגלת ברגישות לצורכי הפרט ובהענקת זכויות לפרטים שבה. עמדה זו מקרינה באופן חיובי על ההכרה בצורך לתת מקום לביטוי אינטרסים וזכויות של תרבויות בתוכה. הקרנה זו מקהה את הסכנה למלחמת תרבויות ומחזקת את ההיבט הערכי של התפיסה הרב-תרבותית, גם אם לא במשמעותו האידיאית המקיפה.

דילמה זו בדבר עמידותה או שבירותה של התפיסה הרב-תרבותית מלווה את הפרק הזה, ובעצם את הספר כולו.

בהמשך הפרק החוקר מתאר בהרחבה ובפירוט את אופן התגבשותה של הרב-תרבותיות לאורך שנות קיומה של המדינה, דרך דיון במגזרי תרבות שונים – הקבוצות המזרחיות, המגזר הערבי, המגזר הרוסי והיהדות החרדית. סקירה מקיפה ומעניינת זו בוחנת תהליכי קליטה, התמודדויות פוליטיות, צרכים חינוכיים ותרבותיים ייחודיים ויחסי גומלין בין הקבוצות השונות. החוקר מנתח עמדות של חוקרים והתרחשויות סוציו-היסטוריות על פני תקופות שונות, בלויית נתונים ומסקנות.

בסיכום דבריו הוא אומר שבפתח המאה העשרים ואחת מתגלה בישראל מודל רב-תרבותי מורכב ופרדוקסלי. בהיבט המבני ניתן להגדיר את ישראל כחברה רב-תרבותית, כאשר לצד ייחודיות תרבותית ועיצוב זהויות תרבותיות התפתחו יחסי גומלין, השפעה ותנועה של נרטיבים ותכנים ביניהן. עם זאת, בהעדר חלופה מוסכמת לתרבות ההגמונית של יוצאי המערב, היא זו שממשיכה עדיין להנחות את תהליכי החברות והפיקוח החברתי במישור הממלכתי בכלכלה, בצבא, במשפט, בתקשורת ובאקדמיה. אמירתה והתנהלותה, שהינן חד-תרבותיות באופיין, ממשיכות להיחשב מרכזיות, גם אם אחיזתן נחלשת והן אינן עמידות כמקודם.

מסקנתו של החוקר היא שאין די בכך שיתקיימו דפוסים בין-תרבותיים המבוססים על אינטרסים והסכמות. דרוש שינוי ערכי והכרה בין-תרבותית בכל מישורי החיים. המצב הנוכחי שביר ופגיע להתפרצויות ולעימותים בין-תרבותיים. במצב כזה חיוני ורצוי שמקצועות העזרה יבחנו את דרכם ויבררו את המהות הרצויה של דפוס החינוך והטיפול בחברה כזו.

משפט זה מביאנו היישר אל חלקו השני של הספר, הדן בשוני תרבותי ובהשלכותיו. בחלק זה שישה מאמרים. המאמר הראשון, שנכתב על ידי ברי, חוקר מוביל בתחום הרב-תרבותי, מציג שני מודלים של חברה מרובת תרבויות: המודל האחד הוא "כור ההיתוך", המצביע על חברה שבמרכזה יחידה תרבותית דומיננטית אחת ובשוליה קבוצות מיעוט האמורות להיטמע בזרם המרכזי; המודל האחר מתייחס לחברה המורכבת מפסיפס של קבוצות אתנו-תרבותיות שמשמרות תחושה של זהות תרבותית, כולל מוסדות המשרתים אינטרסים תרבותיים, ואשר משתתפות על בסיס זה, במערך חברתי המתאפיין בנורמות משותפות לגבי החיים בצוותא, בתחומי חוקה, כלכלה ומדינה. החוקר מציג כיווני מחקר שונים, שבמרכזם ארבע אסטרטגיות של קיום יחסים בין-תרבותיים: היטמעות, שמשמעה ויתור על ייחודיות תרבותית; היבדלות, שפירושה שמירה קפדנית על התרבות הייחודית עד כדי הימנעות מיחסי גומלין עם תרבויות אחרות; השתלבות, שבה נשמרת מידה מסוימת של שלמות וייחודיות תרבותית אך בה בעת קיימת שאיפה להיות שותף במערך החברתי הכללי; ושוליות, שמתארת עניין מועט בשימור תרבותי (לעיתים בגלל אובדן תרבותי כפוי בנסיונות התבוללות) ועניין מועט ביחסים עם אחרים, לעיתים בשל חוויות של הדרה ואפליה. בהמשך החוקר בוחן רמות שונות של יחסים בין-תרבותיים בהתייחס למודל השני שהוצג.

מאמרו של הורנצ'יק, המתבסס על הטיפולוגיה של ברי, מציג ממצאי מחקר (שנערך בעיקר בקרב עולים מברית המועצות ומיעוט של יוצאי אתיופיה) לגבי הקשר בין זהות, הזדהות תרבותית והסתגלות. ממצאיו מלמדים על עדיפותה של הגישה המעודדת שילוב של זהות המוצא והזהויות החדשות. שילוב כזה מסייע בהסתגלות ותורם להתמודדות מוצלחת עם קשיי המעבר התרבותי ולפיתוח תחושת רווחה פסיכולוגית.

מאמרן של רפפורט ולומסקי-פדר מחדד ראייה זו, וחושף, באמצעות ניתוח סיפוריהם של מהגרים יהודים רוסים שחיו בקיבוץ, את מחירה של חוויית הזרות. המאמר מציג את מורכבותה של חוויית ההתערות מבחינת הקולטים והנקלטים, ואת יחסי הקבלה-רתיעה הגלומים בה. הצורך בדיאלוג מתמיד בין הקולט לנקלט צף ועולה באופן ברור.

שני הפרקים הבאים עוסקים במשמעותה של התרבות בהקשר של גידול ילדים ומצבי סיכון של ילדים. דורית רואר-סטריאר ומרים רוזנטל דנות בהרחבה במושג "המבוגר האדפטיבי". מושג זה משקף את הדמות הבוגרת האידיאלית הרצויה והנשאלת בתרבות נתונה. דמות זו משמשת מטפורה מנחה לתיאור הארגון האידיאולוגי של גידול ילדים ושל תפיסות וערכים של הורים וסוכני חברות בתרבות נתונה. דרכי גידול הילדים משקפות תפיסות אלה, ולכן הן האמצעי להפיכתם ל"מבוגרים אדפטיביים" הנחשבים מוצלחים ומצליחים בחברתם. ההנחה היא שתרבות הינה אחד ההיבטים העיקריים המשפיעים על דמות המבוגר האדפטיבי. דמות זו, שהינה בלתי-מודעת לפעמים, עשויה להשתנות בהקשרים תרבותיים, במצבי הגירה ובמהלך עיצוב יחסים עם תרבות חדשה. כמטפורה מנחה, היא פעילה בעולמם הפנימי של ילדים והורים, כמו גם בסביבתם הקרובה והרחוקה. החוקרות מציעות לאמץ את מושג "המבוגר האדפטיבי" כחלק בלתי-נפרד מהשיח התרבותי, וכאמצעי לפיתוח הקשבה ולמידה שיהיו רגישות לשונות ויפתחו סובלנות ומודעות לדגמים מנחים של קבוצות תרבותיות. מושג זה יכול להועיל בהתמודדות עם קונפליקטים בין-תרבותיים.

מחקרו של רון צור, הדרן בגורמים תרבותיים בהקשר של מצבי סיכון של ילדים, ממשיך למעשה את הקו הזה. לדוגמה, התנהגויות שנתפסות בחברה המערבית כמסכנות וכמזניחות (כגון השארת ילד לבד בבית במשך שעות רבות) נתפסות כנורמטיביות אצל חלק מההורים מחבר העמים, שבעיניהם ילדים מגיל צעיר יכולים להיחשב עצמאיים מספיק לדאוג לצורכיהם. ידע תרבותי על מה שנחשב מצב סיכון הינו הכרחי לשם פיתוח דיאלוג של אמון ופתיחות עם ההורים, הבנת הרציונל של חינוכם, מניעת תיוג, וגיבוש הערכה ותכנון של התערבויות במצבי סיכון.

המאמר הבא, של מוחמד חאגי יחיא, חוקר עמדות של נשים ערביות כלפי דפוסי התמודדות עם אלימות נגד נשים מצד בני זוגם. למאמר יש שתי מטרות: האחת, לזהות את דפוסי ההתמודדות שנחשבים רצויים ואת אלה שנחשבים לא-רצויים; והאחרת, לבדוק באיזו מידה ניתן לפרש את עמדותיהן של הנשים באמצעות משתני תרבות וחברה, כגון עמדות כלפי נשים בחברה הערבית, סטריאוטיפים וציפיות ביחס לתפקידים של נשים וגברים, דתיות ומשפחתיות. באופן ספציפי מצא החוקר

שנשים ערביות סבורות כי רצוי שהאישה – קורבן האלימות – תנסה לְרצות יותר את בעלה, להיות אינטימית יותר כלפיו ולשכנעו לשנות את התנהגותו. התייעצות עם שירותי רווחה רצויה רק לשם עזרה בשיפור יחסה של האישה כלפי הבעל. מידה בינונית של תמיכה נמצאה ביחס למאמץ לשכנע את הבעל האלים לפנות לטיפול, והתנגדות מובהקת התגלתה לשימוש בסגנונות של עימות: בקשות גירושים, מקלט, פנייה לבית משפט, תלונה למשטרה או עזיבת הבית. ממצאים אלה, מדגיש החוקר, הינם תלויי-תרבות במפורש. לחברה הערבית יש אופי קולקטיביסטי ופטריארכלי, והיא מדגישה את עליונות הגבר. לפיכך מצופה שהאישה תשנה את יחסה כלפי בעלה האלים ותקבל על עצמה את האחריות לשינוי התנהגותו. הנטייה בחברה הערבית היא להאשים את האישה המוכה באלימות המופנית כלפיה, ולכן דפוסי התמודדות היוצרים עימות עם הבעל לא רק אינם רצויים, אלא אף עלולים לסכן את בטחונה ורווחתה של האישה.

חלקו האחרון של הספר ממשך באופן טבעי את הפרקים האלה, ודן בתיאוריה ובהתערבויות רגישות-תרבות. בחלק זה חמישה מאמרים. מאמרה המעניין של קאוציבשי עוסק בזיקה שבין תיאוריות פסיכולוגיות ותרבות. המחקר הבין-תרבותי מלמד, לדבריה, שתיאוריות הינן תלויות-תרבות. החוקרת ממחישה זאת בשני תחומים מרכזיים. האחד הוא הדיון הפסיכולוגי הרחב סביב שני הצרכים האנושיים הבסיסיים – תלות ועצמאות. לצד קבלה של האוניוורסליות של צרכים מנוגדים אלה בציר ההתפתחות האנושית, החוקרת מראה כיצד מרכזיותם של האינדיווידואליזם, מצד אחד, ושל הקולקטיביזם והמשפחתיות, מן הצד האחר, משתנה מתרבות לתרבות. היא מציגה דגמים של חברות שונות בליווי מפות ניתוח של דגמים אלה, ודנה בשימותן להתערבויות. התחום האחר הוא הסגנונות השונים של טיפוח יכולותיהם של ילדים בתרבויות שונות. גידול והשקעה בילדים הינו ערך אוניוורסלי, אך החוקרת מראה שהאופי, ההיקף ודרכי ההשקעה הקוגניטיביות והרגשיות בקידום של הילדים הינם שונים מתרבות לתרבות.

מאמרה של קיבורקיאן מתאר מקרים אחדים של התערבות רגישת-תרבות במצבים של אלימות מינית כלפי נשים בחברה הפלסטינית. המודל המוצג יוצר אינטגרציה בין ערכים תרבותיים ודתיים לבין מקורות רשמיים ולא רשמיים של שליטה חברתית והגנה על הקורבנות. המודל קורא אומנם תיגר על חלק מהאמונות התרבותיות, כגון הריגת הקורבן או נישואים כפויים עם התוקף, אך בה בעת מגייס את כבוד המשפחה לטובת הקורבן. המודל אינו מתמקד במשמעות השלילית של הכבוד המשפחתי, שעלולה להוביל לרציחת הקורבן, אלא מציג את הסיוע לקורבן כמעשה של כבוד, תוך גיוס ערכי התמיכה, ההגנה והנאמנות המשפחתיים המקובלים כל כך בחברה זו.

גם מאמרם של ויצטום וגודמן מתאר התערבויות רגישות-תרבות, הפעם עם אוכלוסייה חרדית. החוקרים מציינים שגישות מסוימות בפסיכותרפיה מתאימות יותר מאחרות לטיפול רגיש-תרבות. מנסיונם, גישות פסיכואנליטיות ופסיכודינמיות אינן מתאימות לשימוש ישיר בחברה זו, אך רלוונטיות מאוד לגיבוש תובנות מאחורי הקלעים. לעומת זאת, הגישה הנרטיבית – שנעזרת

בטקסים, במטפורות, במיתוסים ואמונות חיים, בסצנות חלופיות ובהבניות סיפוריות קוגניטיביות חלופיות מתוך עמדה שוויונית של כבוד וקבלה – הינה רלוונטית ושימה לשימוש ישיר. החוקרים מתארים בפירוט רב מודל התערבות אסטרטגי נרטיבי, כולל כלים וטכניקות, שמבוסס על הבנות פסיכודינמיות אך נשען על מוטיבים תרבותיים של גלגול נשמות, ישויות על-טבעיות של מזיקים, שדים ורוחות, ותביעות רוחניות. עמדתם של החוקרים היא שסיפורי מצוקה נבנים בתוך הקשרים חברתיים ומייצגים נקודת מפגש בין חוויות אישיות לבין סכמות נרטיביות שונות שמקורן בתרבות. מאמר זה עשיר ומעניין.

אדלג לרגע על המאמר הבא ואפנה אל המאמר האחרון בספר. מאמר זה מתאר את הקשר בין הגירה, שינויים ומצוקה בריאותית של מהגרים, ומדגיש את היזקקות המיוחדת לשירותי בריאות של החברה הקולטת. המאמר מתאר את תוכנית "רפואה שלמה" לקידום בריאותם של יוצאי אתיופיה. תוכנית זו של רפואה ראשונית נבנתה מתוך מודעות ופתיחות לתפיסה המסורתית של בריאות ומחלה באוכלוסייה האתיופית. תפיסה זו רואה, למשל, את סיבת המחלה בגורמים טבעיים (אקלים, מים, אוכל) או חברתיים (אנשים עם כוונות רעות), להבדיל מהתפיסה המערבית, המתייחסת לאנטומיה ולפיזיולוגיה של האדם. התוכנית גובשה גם עקב העובדה שעולים אלה, אשר נוטים לבטא מצוקות נפשיות דרך הגוף, לקו לאחר עלייתם בשורה של מחלות כרוניות, כסוכרת ואסתמה, שלא היו מוכרות באתיופיה קודם לכן.

תוכנית ההתערבות הפעילה בכמה מרפאות, כניסוי (בלוויית השתלמויות לצוות), הליך של גישור בין-תרבותי בתחום הבריאות בסיוע מגשר בן העדה. הממצאים לימדו כי המטופלים מקבוצת הניסוי שבעי רצון יותר מהאינטראקציה האנושית עם המערכת הרפואית ומעריכים את הטיפול כטוב וכעוזר יותר בהשוואה למטופלים מקבוצת הביקורת. מאמר חשוב זה מדגיש את ההליך התיווכי והגישורי כמרכיב בעל ערך רב בהתערבות רגישת-תרבות.

נחזור כעת אל המאמר הלפני-אחרון בספר – מאמרו של אליעזר יפה על תהליכי קבלת סטודנטים טעוני הזדמנויות לבית הספר לעבודה סוציאלית. מאמר זה, שאתייחס אליו כאל סיכום, מעורר בתחילה, מעצם שמו, תמיהה ופליאה על מקומו בספר זה. אם הספר מכוון לעמדה שמקבלת שונות ומעודדת הכשרה רגישת-תרבות, אזי כיצד ניתן להבין מאמר שבשמו מופיעות המילים "טעוני הזדמנויות"?

אכן, מתברר שהמחקר שבו מדובר נערך לפני כעשרים וחמש שנה, ועניינו שוויון הזדמנויות בקבלת סטודנטים לבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית בירושלים. החוקר ער לפליאה האפשרית של הקורא, ולפיכך מביא כבר בראשית המאמר נתונים עדכניים על פערים עקביים גדולים – שאינם משתנים באופן משמעותי לאורך השנים – בקבלה ללימודים לטובת סטודנטים בני עדות המערב לעומת סטודנטים בני עדות המזרח וסטודנטים ערבים. ככל שמתקדמים בקריאה, הפליאה מתחלפת בהכרה שאמירותיו וממצאיו של המאמר רלוונטיים ואקטואליים לדאבון ליבנו גם כיום.

המחקר דן כאמור בתנאי הקבלה לבית הספר לעבודה סוציאלית, אשר התבססו – אז כהיום – על הציון הפסיכומטרי בשקלול עם ציוני הברורות. במחקר נבדקו ההישגים האקדמיים והמעשיים של הסטודנטים לאורך ארבע שנים (1977–1981). רוב המתקבלים התקבלו על בסיס התנאים הרגילים, אך למכסה מוסכמת של עשרים סטודנטים טעוני הזדמנויות בכל שנה נבנה הליך קבלה ייחודי, שבבסיסו מדד משוקלל של "טעון הזדמנות" שנשען על המדד המקובל אז של משרד החינוך. המדד המשוקלל התייחס לחינוך הפורמלי של ההורים, לגודל המשפחה, לארץ המוצא, לאיזור המגורים ולסוג בית הספר התיכון. לדוגמה, מועמדים שהוריהם לא סיימו מעולם בית ספר יסודי, שהיו להם אחים ואחיות רבים, שהיו ממוצא צפון-אפריקאי, שגרו בשכונת עוני או בעיירות פיתוח מסוימות ואשר למדו בבית ספר על-יסודי שלא נתן תעודת גמר – זכו במספר גבוה של נקודות בסולם טעוני ההזדמנויות. חשוב להדגיש שעל סמך אמות המידה הרגילות של בית הספר לעבודה סוציאלית, איש מן הסטודנטים האלה לא היה מתקבל ללימודים (אף שכולם עברו את סף הקבלה הבסיסי האוניברסיטאי), ובתהליך הקבלה הונמך הרף של בית הספר עד שהתמלאה המכסה.

במחקר נמצאו אומנם הבדלים בהישגים הלימודיים בין טעוני ההזדמנויות לבין המתקבלים הרגילים, אך הבדלים אלה (2.8 בממוצע בציוני הגמר ו-1.9 בציוני ההכשרה המעשית) לא היו גבוהים ועוררו שאלה לגבי ניבויים של מנגנוני הקבלה ומשמעותם מבחינת שימור המדרג החברתי ומניעת תחרות הוגנת.

שאלה זו הינה אקטואלית גם כיום, שכן בשנת 2003 נעשה ניסיון ארצי ממוסד לאפשר קבלה לאוניברסיטה ללא פסיכומטרי, ניסיון שהופסק באיבו על ידי האוניברסיטות ומשרד החינוך¹. דבריו של החוקר על מיסוד אי-השוויון רלוונטיים אם כן למציאות הנוכחית. הוא מסיים את מאמרו באומרו שמנסיונו כאיש מדע, כמורה וכעובד סוציאלי הוא למד שכאשר משקיעים בבני אדם, בכל דרגה של קיפוח או מוגבלות, רק לעיתים נדירות הם מכזיבים.

שאלה זו, על המשמעות החברתית הנוקבת שלה, יכולה להסביר את שחסר בספר זה. אין בו מאמר על תוכנית הכשרה ממשית רגישת-תרבות במקצועות המסייעים. לפיכך מתקבל הרושם (לנוכח שמו של הספר) שלאתגר זה של הכשרה בחברה רב-תרבותית אין עדיין מענה של שירותי האנוש, וכי הוא עדיין בגדר אתגר, ולא מציאות. במילים אחרות, מה שחסר בספר זה חסר כנראה בחברה הישראלית. וכך, אם כן, אנו שבים וחוזרים אל מסקנתו של לשם בפרק הראשון לגבי עמידתה הלא-יצובה ושבירותה של המגמה הרב-תרבותית בארץ, עקב חוסר ההלימה בין השינויים המבניים והערכיים ובתוכם.

אבל מכאן גם צף ועולה בעיני תפקידו החשוב של ספר זה, על פרקיו ותכניו. הוא תורם תרומה עיונית ומעשית חשובה, עשירה ורבת גוונים בחשיפת הנעשה,

1. לתיאור עדכני מפורט של ניסיון זה ושל הסיבות לכשלוננו, ראו: וולנסקי, ע' (2005). המאבק על הדגל – המבחנים הפסיכומטריים. בתוך אקדמיה בחברה משתנה: מדיניות ההשכלה הגבוהה של ישראל 1952–2004 (פרק 6, ע' 227–259). הוצאת מוסד שמואל נאמן למחקר מתקדם וטכנולוגיה, והקיבוץ המאוחד, סדרת קו אדום.

בתיאור הדילמות ובקידום האידיאולוגיה הרב-תרבותית. הוא מצביע על היתרונות הגלומים בה בכל הנוגע לשיפור הסתגלותם של פרטים וקבוצות במדינת הגירה כשלנו – לשימור שורשים וזהויות לצד טיפוח של לכידות חברתית, שיח, דיאלוג והעשרה הדדיים בין תרבויות.

תיאוריית ההתקשרות, שנידונה בהרחבה בגיליון זה של מפגש, עשויה לתרום תרומה חשובה לעניין זה על ידי זיהוי וחשיפה של ההיבטים התרבותיים של סגנונות ההתקשרות.

השירות לנוער וצעירים
משרד הרווחה

אפשר

"אפשר"
עמותת לפיתוח שירותי רווחה וחינוך

פרסום חדש

עמותת "אפשר" והשירות לנוער וצעירים במשרד הרווחה מודיעים על הוצאתו לאור של

ספר הפרויקטים יזמות ופרויקטים בשדה העבודה החינוכית-סוציאלית

"ספר הפרויקטים" הינו פרסום ראשון מסוגו, שנכתב כדי לסייע לעובדי חינוך וטיפול. בספר מידע חיוני, הכולל רעיונות, הנחיות ודוגמות שיסייעו לקורא להכין הצעה לפרויקט, להגישה לגופים ולארגונים תורמים, לגייס כספים ומשאבים ולבצע את הפרויקט הלכה למעשה.

בספר סקירה של 66 פרויקטים נבחרים ומובילים.

הספר מיועד לעובדים בשדה בתחומי החינוך, הטיפול והשיקום עם ילדים, נוער ומבוגרים בסיכון, למנהלים, למנכ"לים בעמותות ובארגונים, ולכל העוסקים בגיוס כספים ומשאבים.

כריכה רכה, 227 עמודים, 2005

מחיר הספר : 60 ₪ (כולל דמי משלוח).

לפרטים נוספים : טל': 02-6728905/6, פקס : 02-6728904

ספח הזמנה

אל : עמותת "אפשר", ת"ד 53296 ירושלים 91531

[] נא שלחו אליי _____ עותקים של "ספר הפרויקטים"

רצ"ב המחאה על סך _____ ₪ (במילים): _____ ש"ח)

לפקודת עמותת "אפשר".

שם _____ טלפון _____

כתובת למשלוח _____ מיקוד _____

נא הקדימו את הזמנתכם ברכישת "ספר הפרויקטים", הכמויות מוגבלות.